

शक्तिः

शक्तिः

शक्तिः

नव शक्तयो यथा,—

“तव पद्मे चाष्टदले मध्ये च भक्तिपूर्वकम् ।
वैष्णवीशैव ब्रह्मणीं रौद्रीं माहेश्वरीं तथा ॥
नारसिंहीं वाराहीमिन्द्राणीं कार्तिकीं तथा ।
सर्वशक्तिस्वरूपाश्च प्रधानां सर्वमङ्गलाम् ॥
नवशक्तीश्च संपूज्य घटे देवांश्च पूजयेत् ॥”
इति ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिखण्डे ६१ अध्यायः ॥*॥
पञ्चाशद्विंशत्युक्तयो यथा,—

“कौर्त्तिः कान्तिस्तुष्टिपुष्टी धृतिः शान्तिः क्रिया
दया ।

मेधा सहर्षा श्रद्धा स्यात्तज्जा लक्ष्मीः सरस्वती ॥
प्रीती रती रमा प्रोक्ताः क्रमेण स्वरशक्तयः ।
जया दुर्गाप्रभा सत्या चण्डा वाणी विलासिनी ॥
विरजा विजया विष्ठा विनदा सुनदा स्मृतिः ।
ऋषिः सन्निधिः शुद्धिश्च भक्तिर्मुक्तिर्मतिः क्षमा ॥
रमोमा क्लेदिनी क्लिन्ना वसुधा वसुधा परा ।
परा परायणा सूक्ष्मा सन्ध्या प्रज्ञा प्रभानिशा ॥
अमोघा विद्युता चेति शक्तयः सर्वकामदाः ।
एताः प्रियतमाह्वेषु निवस्थाः सन्निस्ताननाः ॥
विद्युद्दामसमानाः पञ्चजाभयबाहवः ॥”*॥
पञ्चाशद्विंशत्युक्तयो यथा,—

“गुणोदरी स्याद्विरजा शास्त्रलो तदनन्तरम् ।
लोलाक्षी वर्तुलाक्षी च दीर्घघोषा समीरिता ॥
सदीर्घमुखीगोमुखी दीर्घजिह्वा तथैव च ।
कुण्डोदर्यर्द्धकेश्यो च तथा विकृतमुख्यपि ॥
ज्वालामुखी ततो ज्ञेया पञ्चादुष्कामुखी ततः ।
सुश्रोमुखी चैव विद्यामुख्यताः स्वरशक्तयः ॥
महाकालीसरस्वती सर्वसिद्धिसमन्विता ।
गौरीत्रैलोक्यविद्या स्यात्तन्त्रसिद्धिस्ततः परम् ॥
आत्मशक्तिर्भूतमाता तथा लम्बोदरी स्मृता ।
द्रावणी नागरी भूयः खेचरी चापि मञ्जरी ॥
रूपिणी चित्रिणी पञ्चात्काकोदर्यपि पूतना ।
स्याद्भद्रकालीयोगिन्यो शङ्किनी गर्जनी तथा ॥
कालरात्रिश्च कुजिन्या कपर्दिन्यपि वषट्वा ।
जया च सुमुखिर्द्वैत्र्या रेवती माधवी ततः ॥
वारुणी वार्यवी प्रोक्ता पञ्चाद्रौद्रविदारिणी ।
ततश्च सहजा लक्ष्मीर्यापिनी माययान्विता ॥
एता रुद्राङ्गपौठस्याः सिन्दूरारुणविग्रहाः ॥
रक्तोत्पलकपालाभ्यामलङ्कृतकराभ्युजाः ॥”

इति प्रपञ्चसारः ॥ * ॥

कुलशक्तयो यथा,—

“शक्तयः परमेशानि ! विदग्धाः सर्वयोषितः ।
नटी कापालिकी वेश्या मालिनी कुङ्कुमालिनी ॥
चाण्डाली च कुलाली च रजकी नापिताङ्गना ।
गोपिनी योगिनी श्रद्धा ब्राह्मणी राजकन्यका ॥
कोचाङ्गना च देवेशि ! तथैव शङ्कारिणी ।
एताः षड्विंशतिः कन्या देवानामपि दुर्लभाः ॥
दैवज्ञा व्याधवामा च तथा मांसापहारिणी ।
बौद्धा च जवनी देवि तथा रसपसारिणी ॥
वेश्या चतुर्विधा प्रोक्ता हविषा कुङ्कुमालिनी ॥
धीवरी हविषा प्रोक्ता तथैव गणिकाङ्गना ॥
कुम्भकारी द्विधा प्रोक्ता तथैव गोपिनी स्मृता ।

वातवैद्याङ्गना देवि जवनी द्विविधा स्मृता ॥
बौहकन्या त्रिधा देवि तथा कोचाङ्गना प्रिया ।
पूर्वोक्ताभिः सहैकत्र चतुःषष्टिश्च शक्तयः ॥”
इति रेवतीतन्त्रे ३ पटलः ॥ * ॥

अपि च ।

“पञ्चाचारिण देवेशि ! कुलशक्तिं प्रपूजयेत् ।
नटी कापालिकी वेश्या रजकी नापिताङ्गना ॥
ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्यका ।
मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्त्तिताः ॥
विशेषवैदग्ध्ययुताः सर्वा एव कुलाङ्गनाः ।
रूपयौवनसम्पन्ना शीलसौभाग्यशालिनौ ।
पूजनौया प्रयत्नेन ततः सिद्धिर्भवेद् भुवम् ॥”
इति गुप्तसाधनतन्त्रे १ पटलः ॥ * ॥

तस्याः प्रशंसा यथा ।

“शक्तिं विना महेशानि ! सदाहं श्वरूपकः ।
शक्तियुक्तो यदा देवि ! शिवोऽहं सर्वकामदः ॥
शक्तियुक्तं जपेन्मन्त्रं न मन्त्रं केवलं जपेत् ।
सावित्रीसहितो ब्रह्मा सिद्धोऽभून्नगनन्दिनि ॥
हारवत्यां कृष्णदेवः सिद्धोऽभूत् सत्यया सह ।
तथा कोचबधूस्फात्मसिद्धिर्वरानने ॥
ईश्वरोऽहं महादेवि ! केवलं शक्तियोगतः ।
शक्तियोगेन देवेशि ! यदि सिद्धिर्न जायते ॥
तदैव परमेशानि मम वाक्यं वृथा भवेत् ।
यहन्तं जलगण्डूपं शक्तिवक्त्रे सुरेश्वरि ! ॥
सिम्भुरूपं महेशानि ! तज्जलं नात्र संशयः ।
स्त्रीयेष्टदेवीभावेन भोजयेत्तां यन्नतः ॥
शक्तिश्च कथ्यते देवि गृण्य च सुरसुन्दरि ।
तयोदशाब्दाहं या पञ्चविंशतिवर्षिकौ ॥
अप्रसूता विशेषेण पञ्चमेऽपि भवेत् प्रिये ।
सुन्दरी तु विशेषेण प्रसूता वाप्रसूतिका ॥
अवश्यं पञ्चमं कुर्यात् शक्तिमात्रे महेश्वरि ॥”
इति शक्तिकागमसर्वस्वम् ॥ * ॥

तस्या उत्पत्तिमाहात्म्यादि यथा,—

नारायण उवाच ।

“सह बुद्ध्या बुद्धिमन्तो न वक्तुमुचितं सुराः ।
सर्वं शक्त्यालया विश्वे शक्तिमन्तो हि जीविनः ॥
ब्रह्मादिदृष्टवर्त्यन्तं सर्वं प्राकृतिकं जगत् ।
स्वयं नित्यं विना मांश्च मया शक्तिः प्रकाशिता ॥
आविर्भूता च सा मत्तः सृष्टी देवी मदीच्छया ।
तिरोहिता च सा श्रेष्ठे सृष्टिस्वरूपे मयि ॥
सृष्टिकर्त्री च प्रकृतिः सर्वेषां जननी परा ।
मम तुल्या च मन्त्राया तेन नारायणो स्मृता ॥
सृचिरञ्च तपस्तप्तं शम्भुना ध्यायता च माम् ।
तेन तस्मै मया दत्ता तपसां फलरूपिणी ॥
व्रतञ्च लोकशिवार्थमस्या न स्वार्थमेव च ।
स्वयं व्रतानां तपसां फलदात्री जगन्मयि ॥
मायया मोहिताः सर्वे किमस्या वास्तवं व्रतम् ।
साध्यमस्या व्रतफलं कस्ये कस्ये पुनः पुनः ॥
सुरेश्वरा यदंशाश्च ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।
कलाः कलांशरूपास्तौ जीविनश्च सुरादयः ॥
सदा विना कुलालश्च घटं कर्तुं यथाक्षमः ।
विना स्वर्णं स्वर्णकारः कुण्डलं कर्तुमक्षमः ॥

विना शक्त्या तथाहञ्च स्वसृष्टिं कर्तुमक्षमः ।
शक्तिप्रधाना सृष्टिश्च सर्वदर्शनसम्पत्ता ॥
अहमात्मा च निर्लिप्तोऽष्टमः साक्षी च
देहिनाम् ।

देहाः प्राकृतिकाः सर्वे नखराः पाशभौतिकाः ॥
अहं नित्यशरीरी च भानुविग्रहविग्रहः ।
सर्वाधारा च प्रकृतिः सर्वात्माहं जगत्सु च ॥
अहमात्मा मनो ब्रह्मा ज्ञानरूपो महेश्वरः ।
पञ्च प्राणाः स्वयं विष्णुर्बुद्धिः प्रकृतिरौश्वरी ॥
शक्त्यो निद्रादयश्चैताः सर्वाश्च प्रकृतः कलाः ।
सा च शैलेन्द्रकन्येयमिति वेदनिरूपितम् ॥”
इति ब्रह्मवैवर्ते गणेशखण्डे ७ अध्यायः ॥*॥
अपि च ।

“सा शक्तिः सृष्टिकाले च पञ्चधा चेत्स्वरैश्च यथा
राधा पद्मा च सावित्री दुर्गा देवी सरस्वती ॥
प्राणाधिष्ठातृदेवी या कृष्णस्य परमात्मनः ।
प्राणाधिकप्रियतमा सा राधा परिकीर्त्तिता ॥
ऐश्वर्याधिष्ठातृदेवी सर्वमङ्गलकारिणी ।
परमानन्दरूपा च सा लक्ष्मीः परिकीर्त्तिता ॥
विद्याधिष्ठातृदेवी या परमेशस्य दुर्लभा ।
वेदशास्त्रयोगमाता सा सावित्री प्रकीर्त्तिता ॥
बुद्ध्याधिष्ठातृदेवी या सर्वशक्तिस्वरूपिणी ।
सर्वज्ञानात्मिका सर्वा सा दुर्गा दुर्गनाशिनी ॥
रागाधिष्ठातृदेवी या शास्त्रज्ञानप्रदा सदा ।
कृष्णकण्ठोद्भवा या च सा च देवी सरस्वती ॥
पञ्चधादेी स्वयं देवी मूलप्रकृतिरौश्वरी ॥
ततः सृष्टिक्रमेणैव बहुधा कलया च सा ।
योषितः प्रकृतेरंशाः पुमांसः पुरुषस्य च ॥”
इति च ब्रह्मवैवर्ते गणेशखण्डे ४० अध्यायः ॥*॥
ब्रह्मणीयस्तुत्पत्तिर्यथा ।

“ततो ब्रह्मादयो देवा भयं जग्मुः सवासवाः ।
यदि स्यान्निर्जितो देवः सद्यः सर्वद्विबौकसाम् ॥
एतस्मिन्नन्तरे शक्त ! ब्रह्मा चिन्तयते क्रियाः ।
स्त्रीरूपधारिणी भूत्वा सहायत्वं महेश्वरे ॥
क्षिप्रं कुरु स्वकार्यं त्वं एवं विश्वेश्वरे रूपे ।
ततो द्योतितवान् शम्भुः स्वशक्तिं किरणो-
ज्ज्वलाम् ॥

ब्रह्मरूपधरां किन्तु ललनाकारविग्रहाम् ।
हंसखन्दनमाकृष्टा स्वकीयायुधधारिणी ॥
तर्जयन्ती महोजिन दानवानां भयङ्करी ।
तस्या घोराणि कर्माणि दृष्ट्वा स विस्मयन् शिवः
का पुनः सद्यः सुखे हा सदातिप्रतिपक्षजित् ।
तस्याः शक्तिं हितोयाञ्च सृजामि अपरा-
जिताम् ॥”

इति देवीपुराणे रुद्रवधे ब्रह्मास्तुत्पत्तिः ॥*॥
नन्दातीर्थे शक्तिमन्त्रविचारनिषेधो यथा ।
“योऽसावनादिमध्यान्तशिवशक्तिमयः परः ।
तस्यैव परमानन्दा सर्वैकस्त्वियनाशिनी ॥
तत्रभावैश्च प्राप्नोति तपोयज्ञादिकं फलम् ।
मन्त्राणां देवशक्तीनां न विचारो वरानने ॥”
इति देवीपुराणे नन्दाकुण्डप्रवेशः प्रथमा-
ध्यायः ॥ * ॥